

CNM survey onderzoek Nederland

MSc Felix Kievit & MSc Jemma Middleton

In opdracht van Stichting Polyamorie Nederland

Uitgevoerd in 2019

Publicatie januari 2021

Voorwoord

Voor u ligt de eerste verslaglegging van de survey naar consensuele non-monogamie in Nederland die in 2019 werd uitgezet. De onderzoekers delen met u de eerste resultaten van hun analyse. Uiteraard hebben zij dit niet alleen gedaan. Graag danken wij het bestuur van Stichting Polyamorie Nederland voor hun vertrouwen en feedback. Daarnaast willen we graag alle respondenten bedanken die de survey hebben ingevuld, zonder hen was dit onderzoek niet mogelijk. Tenslotte bedanken we iedereen die feedback heeft gegeven tijdens het onderzoeksproces.

We hopen dat dit onderzoek een eerste inzicht geeft in de populatie van non-monogamisten in Nederland en aanzet is voor vervolgonderzoek. Het verslag is bedoeld voor iedereen met een interesse in non-monogamie, zeker ook onderzoekers en beleidsmakers.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Hoofdvraag & hypothese	5
Theoretisch kader	5
Methode	7
Verspreiding & steekproef	7
Betrouwbaarheid & Validiteit	8
Data-analyse en bevindingen	10
Descriptieve analyse	11
Relaties, openheid & reacties	11
Leeftijd, nationaliteit en woonplaats	18
Inkomen, educatie en betaald werk	20
Huishouden & Kinderen	22
Bevindingen en Conclusie	25
Conclusie	26
Reflectie	27
Bibliografie	29

Inleiding

Opbouw van dit rapport

Dit is de eerste verslaglegging van de survey die in 2018-2020 werd ontworpen, uitgezet en (deels) geanalyseerd door Jemma Middleton en Felix Kievit in opdracht van Stichting Polyamorie Nederland (SPN). In dit rapport vindt u:

- Beschrijving van het waarom (de aanleiding en doel van dit onderzoek), hoe (survey opzetten en verspreiden) en wat (data-verzameling en analyse). Hierin leggen we uit welke keuzes zijn gemaakt en waarom.
- Data & Analyse: welke data hebben we verzameld en hoe analyseren we die?
- Voorlopige conclusies
- Evaluatie en suggesties voor hoe verder

Aanleiding voor het onderzoek

Er is in de media steeds meer aandacht voor consensuele non-monogamie: alle niet-monogame relatiestijlen, praktijken en identiteiten die met toestemming van de betrokkenen plaatsvinden. Denk hierbij aan bijvoorbeeld open relaties, swingen en polyamorie. Personen die consensueel non-monogame relaties aangaan worden in de media vaak geschetst als een homogene groep, bijvoorbeeld als [witte hoogopgeleide millennials of oudere hippies](#). In dit onderzoek korten we consensuele non-monogamie af tot CNM en de personen die hieraan doen tot CNM'ers.

Er is weinig tot geen kwantitatief onderzoek naar mensen die aan consensuele non-monogamie doen, zeker niet in Nederland. In nationaal (demografisch) onderzoek zoals dat van het Sociaal Cultureel Planbureau worden vragen over de relationele sfeer ingegeven door monogame culturele normen en waarden omdat dit de dominante relatiestijl in Nederland is. Terwijl verschillende vormen van consensuele non-monogamie steeds meer besproken worden in de media, weten wij tot noch toe niet wie en op welke manier consensueel non-monogaam (samen)leeft en lief heeft. Zijn consensueel non-monogamisten wel zo'n homogene groep als de media ons voorhouden?

Tegelijkertijd zijn er ook geluiden dat CNM'ers tegen de kaders van de huidige systemen aanlopen door hun 'afwijkende' levensinvulling, denk hierbij aan het samenwonen met meerdere volwassenen, het kopen van huizen met meerdere kopers en het opstellen van samenlevingscontracten. We hebben ook vragen hierover opgenomen in de survey.

Dat er veel maar eenzijdig wordt bericht en dat wetten en regels niet werken voor deze groep wijst op een gebrek aan kennis over deze groep en geeft aan dat wetgeving vooral in lijn staat met de monogame norm in Nederland. Het doel van deze survey is om de kennis over consensueel non-monogamisten in Nederland te vergroten voor alle geïnteresseerden. Hierdoor kunnen uiteindelijk ook regelgeving en wetten worden aangepast op de levenswijzen en behoeften van deze groep.

Hoofdvraag & hypothese

Deze observaties leiden tot onze hoofdvraag: *in hoeverre zijn consensueel non-monogamisten in Nederland een homogene groep?* Om een antwoord te kunnen geven op deze vraag testen we onze

nul-hypothese: CNM'ers zijn een homogene groep in Nederland. Dit willen wij onderzoeken met behulp van deze nationale survey. Indien het resultaat is dat consensuele-monogamisten geen homogene groep zijn, dan is onze nul-hypothese voor nu verworpen en is er meer bewijs om aan te nemen dat onze alternatieve hypothese juist is, dus dat CNM'ers een heterogenere groep zijn dan vaak wordt geschetst.

Theoretisch kader

Het gaat in dit onderzoek niet om hoeveel consensueel non-monogamisten er in Nederland zijn, maar om wat de eigenschappen zijn van mensen die dit in Nederland praktiseren. Hiertoe baseren wij ons op onderzoek dat eerder is uitgevoerd. Echter is belangrijk om aan te geven dat dat onderzoek zo'n tien tot vijftien jaar omvat en dat het onderzoek vooral in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië is geconcentreerd. Wel hebben we het masteronderzoek van Middleton betrokken dat zich focuste op polyamoristen in Nederland. Echter, omdat al deze onderzoeken demografie betrekken, maar er niet op focussen bevinden we ons op nieuw terrein. Om dit te ondervangen hebben we het bestuur van SPN en anderen binnen onze netwerken betrokken om feedback te geven op de vragenlijst om zo verschillende individuen niet uit te sluiten. Wat betreft ons theoretisch kader zullen we eerst bespreken wat consensuele non-monogamie (CNM) inhoudt en daarna wat de verschillende demografische aspecten van deze groep zijn die al kenbaar zijn. Met dit theoretisch kader willen wij aangeven waarop onze surveyvragen zijn gebaseerd. Ook heeft het houvast geboden in het analyse stadium en is het belangrijk om de lezer inzicht te geven in ons onderzoeksproces.

Consensuele non-monogamie is een paraplueterm voor alle niet-monogame relatiestijlen, praktijken en identiteiten die met toestemming van de betrokkenen plaatsvinden (Sheff en Tesene 2015: 223). Verschillende vormen van CNM zijn ten eerste open relaties die in het algemeen niet monogaam zijn (Ibid.). Vervolgens kunnen mensen swingen, waarin koppels emotioneel exclusief zijn en seksueel niet monogaam met anderen buiten hun relatie (Ibid.) Verder vallen polyamoristen ook onder deze paraplueterm die de nadruk op meerdere liefdevolle relaties leggen (Ibid.). De term polygamie gaat over het aangaan van meerdere huwelijken, niet zozeer relaties (Ibid.: 228). Vanuit de VS is de term 'monogamish' overgewaaid, wat inhoudt dat koppels seksuele activiteit buiten de koppel goedkeuren maar wel voornamelijk een monogame relatie hebben (Ibid.: 223). Als laatste kunnen relatie-anarchisten genoemd worden, deze personen willen geen regels of categorieën aanhouden in hun verbintenissen en gaan deze vrijwillig aan op een manier waar de andere partij(en) content mee zijn totdat dat niet meer het geval is (Ibid.). Al geven deze definities de indruk dat de categorieën erg duidelijk zijn en geen overlap tonen, is het in de praktijk veel complexer en geven individuen zelf invulling aan deze termen, waardoor ze veel meer opgerekt worden en soms overlappen (Ibid.: 237, Middleton 2018).

Zoals eerder besproken is nog nergens ter wereld kwantitatieve data beschikbaar over aantallen en diversiteit van CNM'ers op een nationale schaal met een representatieve steekproef (Ibid.: 237). Verder wordt wel in verschillende onderzoeken aangegeven dat respondenten veelal hoogopgeleid en wit zijn, en tot de middenklasse of hogere middenklasse behoren (Ibid.: 232). Dit is in lijn met andere onderzoeken naar specifiek polyamorie die aangeven dat participanten vooral wit, hoogopgeleid en 'able-bodied' zijn ofwel geen lichamelijke beperking hebben. Echter is er in dat onderzoek weinig bekend over de diversiteit

binnen deze groepen vanwege de kwalitatieve selectiemethoden van onder andere *snowball sampling*, via al bekende respondenten meer respondenten vinden, of het vinden van respondenten via evenementen en praatgroepen, ook wel *convenience sampling* genoemd (Middleton 2018; Rubin et al. 2014; Klesse 2011; Sheff en Hammers 2011). Wij, Kievit en Middleton, hebben geprobeerd om deze diversiteit in Nederland te onderzoeken door middel van de surveyvragen die wij hebben opgesteld en het online verspreiden van de survey. Toch is onze steekproef niet geheel aselekt en representatief, zoals u zult lezen in [het volgende hoofdstuk](#).

Onderzoek naar polyamoristen, mensen die openlijk meerdere emotionele, intieme, seksuele en of romantische relaties aan willen gaan, en kinksters, personen die aan bondage, SM en/of submissive/dominant play doen, toont aan dat deze praktijken in de Verenigde Staten samengaan met een zekere hoeveelheid privilege. Dit houdt in dat deze personen veelal ‘wit [zijn] met een hoge sociaal-economische status’ (Sheff en Hammers 2011: 205). Personen van kleur worden meer gediscrimineerd in deze groepen en vinden minder aansluiting binnen de beschikbare netwerken volgens Sheff en Hammers (Ibid.). Om deze redenen stellen deze onderzoekers onder andere voor om individuen die een minderheid vormen in de steekproeven over te representeren om hun stem en ervaring te laten horen. Of dit verband oorzakelijk is pretenderen de onderzoekers niet, echter is het van belang voor de methoden en conclusies die onderzoekers trekken over mensen die aan CNM doen. Wel geven deze onderzoekers aan dat er een verband is tussen privileges en de mogelijkheden om openlijk consensuele non-monogamie te praktiseren omdat zij meer middelen hebben om met de gevolgen van stigmatisering om te gaan.

Methodie

Wij hebben gekozen voor een survey die gemakkelijk te verspreiden en te verwerken zou zijn in verband met de beperkte middelen tot onze beschikking. Dit onderzoek is geheel vrijwillig door de twee onderzoekers in hun vrije tijd uitgevoerd zonder fondsen of andere ondersteuning. Om onze hoofdvraag te beantwoorden: in hoeverre zijn CNM'ers een homogene groep?, hadden we ten eerste kwantitatieve gegevens over onze onderzoekspopulatie nodig. Hierdoor bestaat de survey voor een groot deel uit demografische en kwantitatieve vragen. Daarnaast zijn er veel kwalitatieve vragen toegevoegd, deze worden echter niet in deze rapportage in detail besproken. Deze vragen vergen verder onderzoek en tijd om ze te analyseren.

Deze survey is opgezet met behulp van wetenschappelijke literatuur uit diverse disciplines (sociale wetenschappen) en met verschillende methoden (kwantitatief en kwalitatief). Hiervoor konden de onderzoekers putten uit hun opleidingen als socioloog en antropoloog. Ook hebben we voortgebouwd op Middleton's antropologisch onderzoek naar polyamoristen in Nederland tussen in 2017 om de vragenlijst zo goed mogelijk aan te sluiten op de ervaringen die al bij ons bekend zijn. De survey is voornamelijk kwantitatief en bestaat uit een demografisch deel, een drietal sets vragen over de woonsituatie, levensonderhoud en de relatievorm. Daarnaast hebben we respondenten veel ruimte gegeven voor eigen antwoorden. De survey is bruikbaar en toegankelijk gemaakt met het programma Qualtrics. Gedurende het proces is een aantal keer feedback gevraagd van bestuursleden van SPN en andere personen die aan CNM doen binnen het netwerk van de onderzoekers om het onderzoek beter te laten aansluiten op de populatie.

Verspreiding & steekproef

De survey stond online open tussen 15 maart en 10 mei 2019. De vragenlijst is verspreid via de website polyamorie.nl (Stichting Polyamorie Nederland), de Facebookgroep van SPN, persoonlijke netwerken van de onderzoekers en bestuursleden van de stichting. Ook hebben we de survey, met de vraag om het verder te verspreiden, gestuurd naar verschillende onderzoeksinstituten zoals Rutgers en de sociologie- en antropologie-afdelingen op Nederlandse universiteiten. Verder is de survey verspreid via organisatoren van polyamorie-activiteiten, zoals borrels (*snowball* en *convenience sampling*). De survey was bedoeld voor mensen die aan CNM doen in Nederland onafhankelijk van nationaliteit. Om de survey toegankelijker te maken en het bereik te vergroten is deze in het Nederlands en Engels verspreid. De verspreiding van de survey is belangrijk om mee te nemen in de analyse van de data, omdat dit de steekproef van respondenten beïnvloedt en daarmee de resultaten en diens generaliseerbaarheid. Hieronder lichten we dit verder toe.

Snowball sampling

We hebben gebruik gemaakt van een zogenaamde *snowball sampling*. We hebben de survey gedeeld in de voor ons toegankelijke en bekende online kanalen (via Stichting Polyamorie Nederland (nieuwsbrief), Facebook et cetera). We hebben met de survey-verspreiding steeds de vraag meegestuurd om de survey verder te verspreiden en zodoende zoveel mogelijk cnm 'ers in Nederland te bereiken. Het nadeel van

deze manier van steekproeven is dat het onwaarschijnlijk is dat de genomen steekproeven representatief zijn voor de gehele populatie, tenzij de steekproef relatief groot genoeg is. Onze steekproef voldoet hierdoor niet aan de eisen van generaliseerbaarheid (Bryman 2008: 184-185). De resultaten uit het onderzoek gelden voor onze steekproef, maar zijn niet te generaliseren naar alle CNM'ers in Nederland.

Hierbij is het belangrijk om meer informatie te geven over de netwerken van de onderzoekers en spn. De onderzoekers en bestuursleden zelf zijn hoger opgeleid en hun netwerken concentreren zich rond steden met (grote) universiteiten en hogescholen. Op het moment van de survey waren de meeste bestuursleden tussen de 25 en 35, ook waren de meeste bestuursleden wit, al was een bestuurslid van Surinaamse komaf, is een ander in Curaçao opgegroeid en heeft er een Britse ouder en een Nederlandse. Ook moet benoemd worden dat de voorzitter Isabeau Jensen een relatief grote media aanwezigheid heeft vanwege de diverse interviews die Jensen doet en heeft gedaan. Deze factoren spelen mee in welke netwerken deze personen zich bevinden en wie hen bijvoorbeeld volgt of bevriend online.

De survey werd 2238 keer ingevuld. Een groot aantal responses was bijna geheel leeg, ongeveer 1300, dit waren vragenlijsten die opengemaakt zijn en (deels) bekeken, maar nauwelijks ingevuld. Als we kijken naar de variabelen die wij analyseren voor dit rapport gaat het eerder om 600 tot 900 respondenten per vraag. Belangrijk om te vermelden is dat we niet weten of dit dezelfde mensen zijn bij elke vraag, omdat personen vragen kunnen overslaan. We mogen daarentegen ontzettend tevreden zijn over het aantal respondenten omdat dit een zeer hoog respons is voor kwantitatief onderzoek, zeker gezien de beperkte middelen (Bryman 2008: 179-182). Hoe relatief groter een steekproef hoe groter de kans dat de resultaten ook gelden voor de gehele populatie (Bryman 2008: 179). Omdat we ervan uitgaan dat het hier om een heterogene populatie gaat is het belangrijk dat we een grote steekproef hebben, dat geeft meer recht aan de variatie in de populatie en maakt de resultaten betrouwbaarder (Bryman 2008: 182).

Ook is de grootte van de steekproef zeer bijzonder voor onderzoek naar consensueel non-monogamisten die veelal op veel kleinere schaal zijn uitgevoerd. Dit is uitzonderlijk en geeft voor ons in ieder geval de hoge motivatie van respondenten weer om deel te nemen aan een onderzoek dat zich richt op relatiestijlen die buiten de monogame norm vallen.

Wij gaan er niet vanuit dat de resultaten hieronder gegeneraliseerd kunnen worden naar de gehele populatie CNM'ers in Nederland en zeker niet buiten Nederland, vanwege de sneeuwbalmethode voor het trekken van de steekproef. We kunnen slechts iets zeggen over degenen die de survey hebben ingevuld. Desalniettemin, krijgen we een waardevolle inkijk in de populatie van CNM'ers in Nederland. In het volgende hoofdstuk gaan we verder in op de resultaten en wat we daar wel of niet uit kunnen concluderen.

Betrouwbaarheid & Validiteit

Ondanks dat we de resultaten van onze steekproef niet kunnen generaliseren, willen we wel dat de resultaten die we hebben betrouwbaar en valide zijn. Bepaalde variabelen zijn duidelijk betrouwbaar. De vragen over leeftijd, nationaliteit en woonplaats zijn vergaand betrouwbaar. Deze vragen meten ook wat we willen weten (vrij direct) en zijn daardoor valide te noemen. Andere vragen over educatie, werk en inkomen zijn vrij betrouwbaar, maar minder valide. Uit de antwoorden op deze vragen is moeilijker af te lezen hoeveel variatie er zit in onze populatie. De vragen over huishouden en zeker de vragen over relaties en openheid zijn minder betrouwbaar en valide, omdat deze meer interpretatie-ruimte laten aan de respondenten en daarmee voor verschillende antwoorden iets verschillends aangeven/meten (Bryman

2008).

Om niet te veel in te vullen blijven we dichtbij de antwoorden van de respondenten. We bespreken in het volgende hoofdstuk wat zij op een bepaalde vraag hebben ingevuld zonder veel interpretatie en analyse. Dit ook omdat de resultaten van onze steekproef niet te generaliseren zijn (zie hiervoor).

Univariate analyse met SPSS

Voor dit rapport hebben we ons gefocust op de demografische en kwantitatieve vragen uit de survey. Doel was een beeld krijgen van onze steekproef, en daardoor hopelijk van de populatie (zie eerder). Hiervoor hebben we univariate analyses uitgevoerd. Dit betekent het analyseren van variabelen op zichzelf, niet in verband met andere variabelen. De resultaten bestaan dus uit descriptieve statistiek van voornamelijk demografische variabelen, zoals leeftijd en hoeveelheid kinderen. Voor de univariate analyse van de variabelen hebben we de programma's Excel en SPSS gebruikt.

Data-analyse en bevindingen

Onze hoofdvraag is: *in hoeverre zijn consensueel non-monogamisten in Nederland een homogene groep?* De vraag die we proberen te beantwoorden is: Zijn de kenmerken verschillend of zijn er bepaalde zaken die significant vaker gelden voor deze groep? In het zoeken naar antwoorden op deze vraag testen we onze nul-hypothese: CNM'ers in Nederland zijn een homogene groep. We kijken of we deze hypothese kunnen verwerpen of niet.

We kiezen voor een descriptieve analyse van de data. Hierbij gaat het ten eerste om de demografische en meer algemene vragen om een beeld te krijgen van onze doelgroep, zodoende te kunnen analyseren of er variatie zit in de steekproef, of dat er juist duidelijke trends te zien zijn.

Om eerst een beeld te schetsen van de relatiestijlen die ons onderzoek omvat, beginnen we met een analyse van hoe de respondenten zelf hun relatiestijl omschrijven, hoe open zij er over zijn en de reacties daarop. Daarna volgen de andere variabelen.

De descriptieve analyse richt zich op:

- **Relatiestijlen, openheid & reacties**
In dit deel beschrijven we welke woorden respondenten gebruiken voor hun relatiestijl. Daarnaast hebben we gevraagd hoe open respondenten zijn over hun relatiestijl en wat de reacties daarop zijn.
- **Leeftijd, nationaliteit en woonplaats**
We proberen er achter te komen of er demografische en geografische trends te zien zijn in onze steekproef.
- **Inkomen, educatie en betaald werk**
In dit deel gaan we in op sociaal-economische kenmerken en kijken we naar de variatie hierin.
- **Huishouden (kinderen, wonen en religie)**
In dit deel proberen we een beeld te krijgen van het huishouden door de vragen over kinderen, wonen en religie te analyseren.

We beschrijven hoe de respondenten hebben geantwoord op de vragen om een inkijkje te bieden in de onderzochte groep van CNM'ers, onze steekproef. We pretenderen niet dat de resultaten gelden voor alle CNM'ers in Nederland of daarbuiten (zie [Methode](#)). Desondanks denken we dat er interessante aanknopingspunten en inzichten, voor onder meer vervolgonderzoek, komen uit onze analyse.

Descriptieve analyse

Relaties, openheid & reacties

Omschrijving relatiestijl

We beginnen deze beschrijvende analyse met het presenteren van een weergave van wat onze respondenten zelf als relatiestijl hebben aangegeven. Dit zodat u als lezer een beter beeld heeft van de respondenten in deze steekproef en diens relatiestijlen. Dit is relevant om de rest van de resultaten te kunnen kaderen. Over welke relatiestijlen hebben de respondenten het?

Het was voor ons een bewuste keuze om hiernaar te vragen met een open vraag: “Welk woord gebruikt u om uw consensueel non-monogame relatiestijl aan te duiden? Consensuele non-monogamie: non-monogame relatiestijl waarin de betrokkenen openlijk meerdere non-monogame verbindingen aangaan.” Dit hebben we gedaan om ruimte te geven aan respondenten om hun eigen relatiestijl te omschrijven. Naderhand hebben we de antwoorden in Excel verwerkt om op zoek te gaan naar clusters en de frequentie daarvan te analyseren. Er zijn 981 antwoorden op deze vraag gegeven. Hieronder volgt een beschrijving van de meest voorkomende clusters, een aantal belangrijke uitschieters en een belangrijke opmerking.

De meest voorkomende relatiestijlen in onze steekproef waren in orde van frequentie: vormen die polyamorie worden genoemd of daarvan zijn afgeleid of mee overlappen zoals polygamie in de volksmond (572), open relaties of open in de naam hebben staan zoals bijvoorbeeld ‘open relating’ of ‘open huwelijk’ (230), variaties op ethische of consensuele non-monogamie (72), antwoorden waar geschreven staat liever geen woorden of concepten te gebruiken of relatie anarchisme als stijl te benoemen (39), stijlen met vrij in de naam (32), en swingen (22). Dit bevestigt voornamelijk ons vermoeden dat de manier waarop deze survey is verspreid voornamelijk polyamoristen representeert aangezien de verspreiding vanuit deze netwerken is begonnen. Verder laat het de diversiteit in aanduidingen van CNM relatiestijlen zien in Nederland die overlap tonen met de meest voorkomende CNM stijlen genoemd door Sheff en Tesene (2015) in ons theoretisch kader.

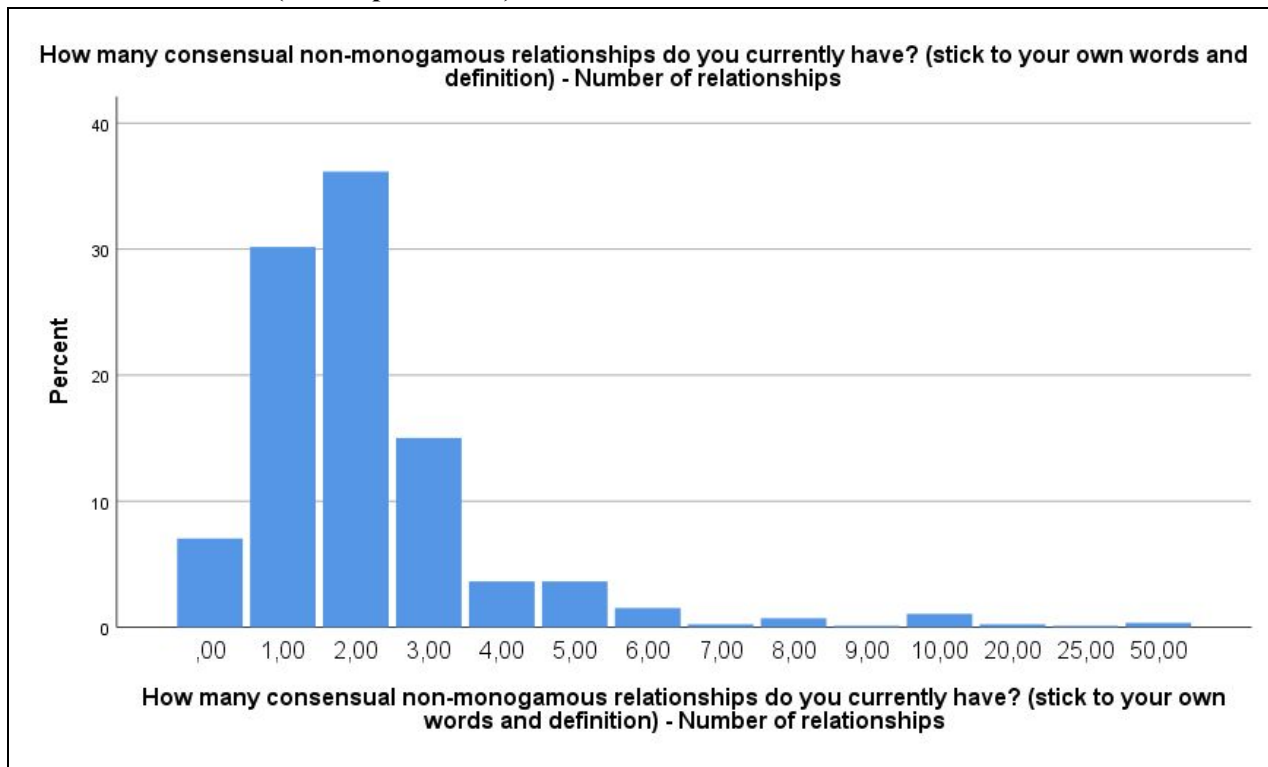
Er zijn 83 overige antwoorden gegeven die niet duidelijk in de eerder genoemde clusters vallen. Voor de compleetheit van de weergave van de respondenten uit deze steekproef denken wij dat het belangrijk is om de volgende relatiestijlen uit te lichten. Ten eerste worden ‘monogaam’, ‘monogamish’, ‘monoflexible’ en ‘mono-poly’, wat een relatie tussen een polymoreus en monogaam persoon betreft, genoemd, wat aangeeft dat monogamisten ook binnen de groep CNM’ers kunnen vallen en nogmaals aangeeft dat de categorie non-monogaam en monogaam in werkelijkheid niet zo discreet zijn als ze lijken. Ten tweede gebruiken respondenten ook termen als ‘meervoudige liefde’, ‘meerminnen’ en ‘multiamory’, die hun weerklank in polyamorie hebben. Dit laat alweer blijken welke groepen deze survey voornamelijk heeft bereikt.

Belangrijk om als laatste te noemen is dat sommige respondenten ook meerdere woorden tegelijk hebben genoteerd. Hierbij kunt u denken aan combinaties zoals “open en polyamoreuze relatie”, “ethische non-monogamie of polyamoreus” en “open relatie/swingers”. Dit kan duiden op overlap bij deze relatiestijlen omdat ze twee woorden tegelijk gebruiken, maar het kan ook betekenen dat personen

verschillende relatiestijlen aangaan of dat ze verschillende namen gebruiken om nog niet bekende redenen.

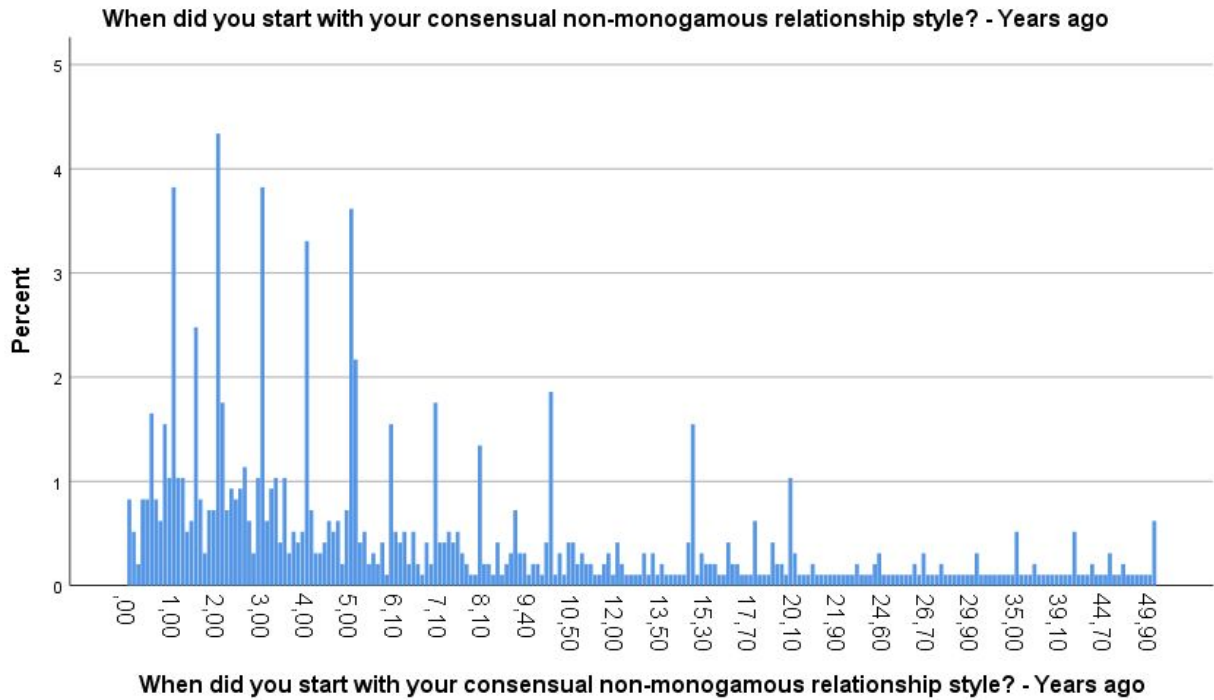
Meer kwalitatief onderzoek en kwalitatieve analyses zijn nodig om de nuances hiervan te interpreteren. Deels kan data uit ons onderzoek gebruikt worden, maar nieuw kwalitatief onderzoek naar de relatiestijlen en praktijken van consensueel non-monogamisten in Nederland zal waardevol zijn. Daarbij is kwalitatief onderzoek uitermate geschikt om betekenis te geven aan de diversiteit aan praktijken en behoeften die onder de verschillende termen vallen. Wat onze data wel laten zien, is dat CNM'ers niet louter bestaan uit discreet van elkaar te onderscheiden subgroepen die 'swingers' of 'polyamoristen' omvatten zoals eerste indrukken zouden kunnen wekken. Verder laten al deze data zien dat de relatiestijlen van respondenten in deze steekproef niet homogeen zijn.

Hoeveelheid relaties (852 respondenten)

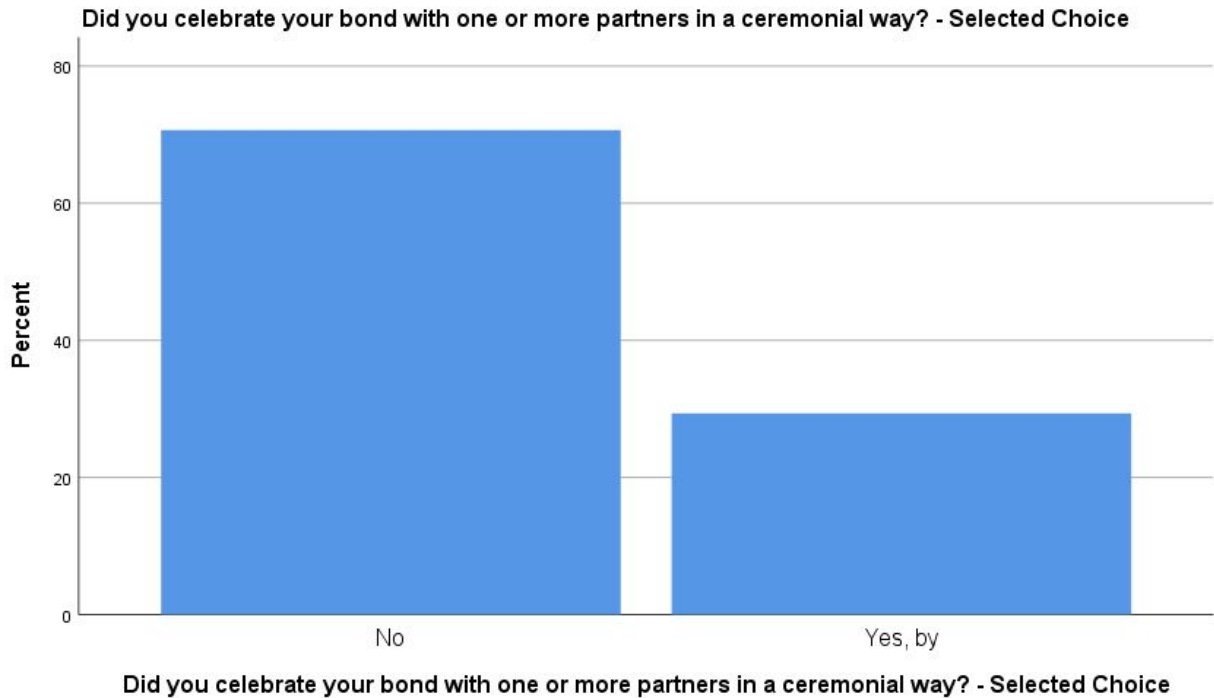
35 procent van de respondenten heeft 2 relaties, 30 procent geeft aan 1 relatie te hebben en 15 procent 3 relaties. Het merendeel van de respondenten zit niet in een groot netwerk van relaties, desalniettemin wel een non-monogaam netwerk. Het merendeel van de respondenten heeft namelijk 1 of 2 relaties hebben. Wel eerder 2 dan 1. Slechts een klein percentage geeft aan geen relatie te hebben. Er zijn ook uitschieters naar boven (tot zelfs 50 relaties). Deze mensen hebben relatie waarschijnlijk breed geïnterpreteerd en rekenen wat anderen 'vrienden' of 'dates' zouden kunnen noemen ook mee in hun netwerk.

Hoelang geleden begonnen met consensuele non-monogamie? (968 respondenten)

Een groot deel van de respondenten is 10 jaar of korter geleden begonnen met non-monogamie, de meeste 5 jaar of korter geleden. Er zijn echter ook respondenten die dit al 50 jaar doen. Zoals verderop in dit hoofdstuk wordt besproken heeft de steekproef een jonge populatie bereikt, wat invloed kan hebben op het beeld van hoe lang geleden mensen zijn begonnen met consensuele non-monogamie.

Het vieren van samenzijn (971 respondenten)

De meerderheid van de respondenten, 70 procent, geeft aan hun samenzijn met partners niet gevierd te hebben. 30 procent geeft aan dit wel gevierd te hebben. In een samenleving waar monogamie de norm is zoals in Nederland is trouwen de voornaamste manier van een verbintenis tussen partners vieren. Dit resultaat in onze steekproef kan te verklaren zijn doordat het in Nederland niet is toegestaan met meerdere partners te trouwen, polygamie is wettelijk verboden.

Het vieren van samenzijn kan echter ook op andere manieren, dan trouwen voor de wet. In het onderzoek van Middleton komen verschillende respondenten aan bod die hun samenzijn hebben gevierd via bijvoorbeeld een paganistische ceremonie of een niet-huwelijksfeest (2016, 2018). Desondanks geeft de meerderheid van de respondenten aan dit niet te hebben gedaan. Het kan ook dat de jonge leeftijd van de respondenten hierin een rol speelt (zie [Leeftijd](#)). Meer kwalitatief onderzoek naar CNM'ers die wel hun verbintenis ceremonieel vieren kan meer duidelijkheid verschaffen over de soorten verbintenissen die CNM'ers met elkaar aangaan.

Openheid en reacties

Hoe open zijn mensen over hun relatiestijl? (926 respondenten)

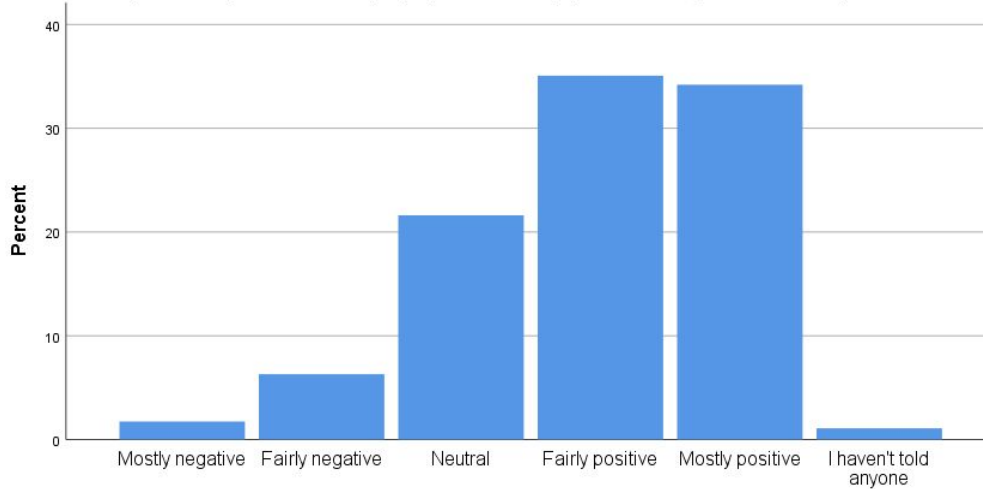
Respondenten zijn eerder open dan gesloten over hun relatiestijl (57,6 procent), maar ook een grote groep is soms open, en soms niet (31,1 procent). Interessant is dat slechts een klein percentage aangeeft geheel gesloten te zijn over hun relatiestijl.

Dit is wellicht niet de standaard verwachting, maar het hangt waarschijnlijk samen met hoe en met wie wordt gedeeld. De categorie soms open, soms gesloten duidt erop dat respondenten bewust kiezen wanneer ze wel of niet open zijn over hun relatiestijl.

Reacties

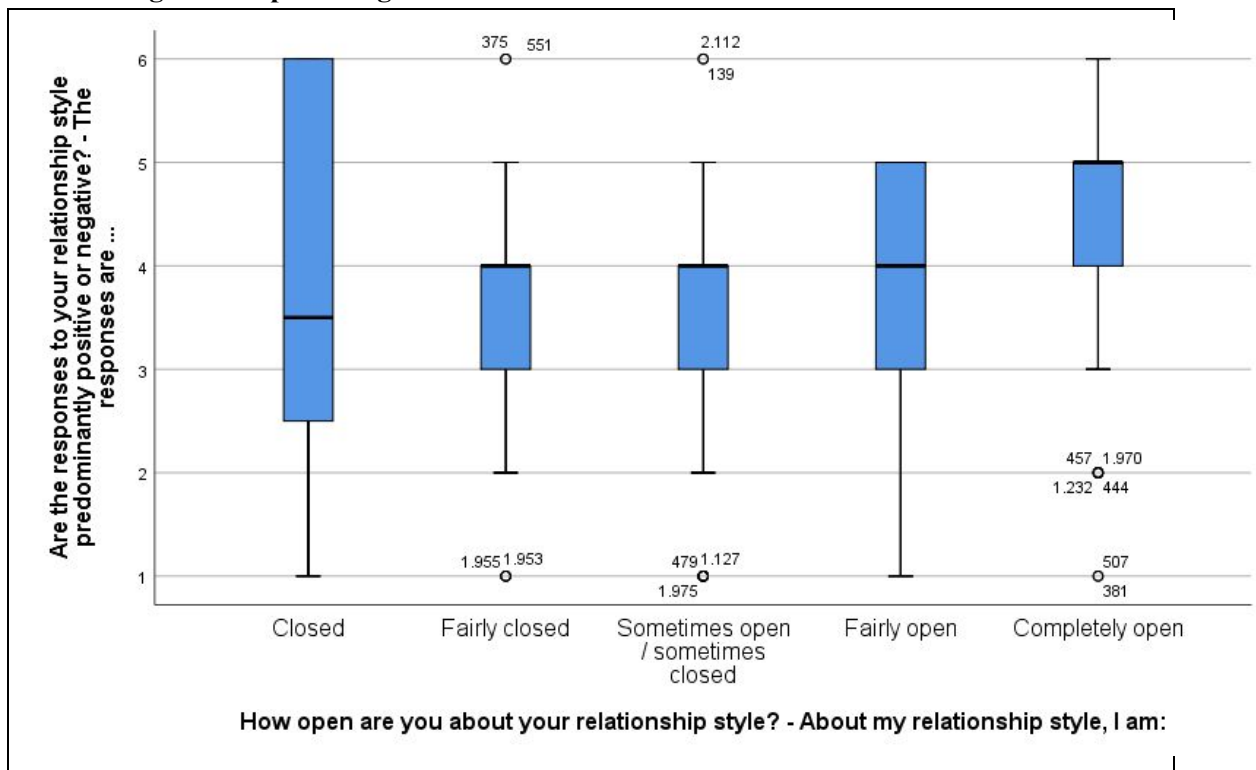
De respondenten geven aan dat de reacties overwegend positief zijn (bijna 70 procent). Dit kan te verklaren zijn doordat mensen bewust kiezen voor omgevingen waar mensen positiever zullen reageren. De reacties zijn positiever als mensen redelijk tot helemaal open zijn over hun relatiestijl (zie boxplots hieronder). De vraag is echter of mensen opener zijn door positieve reacties of andersom.

Are the responses to your relationship style predominantly positive or negative? - The responses are ...

Are the responses to your relationship style predominantly positive or negative? - The responses are ...

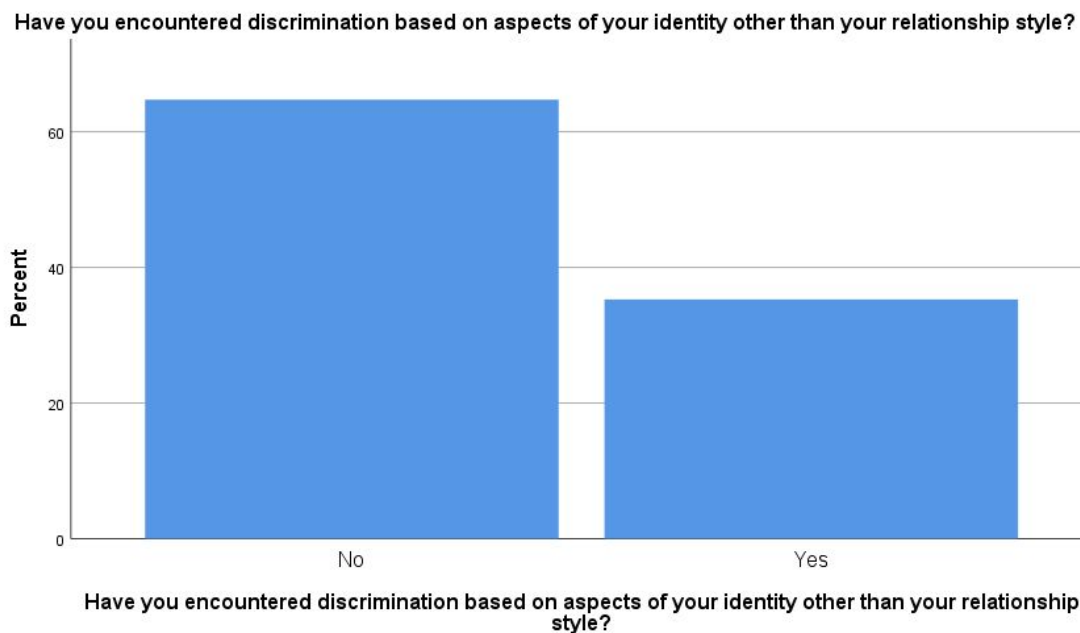
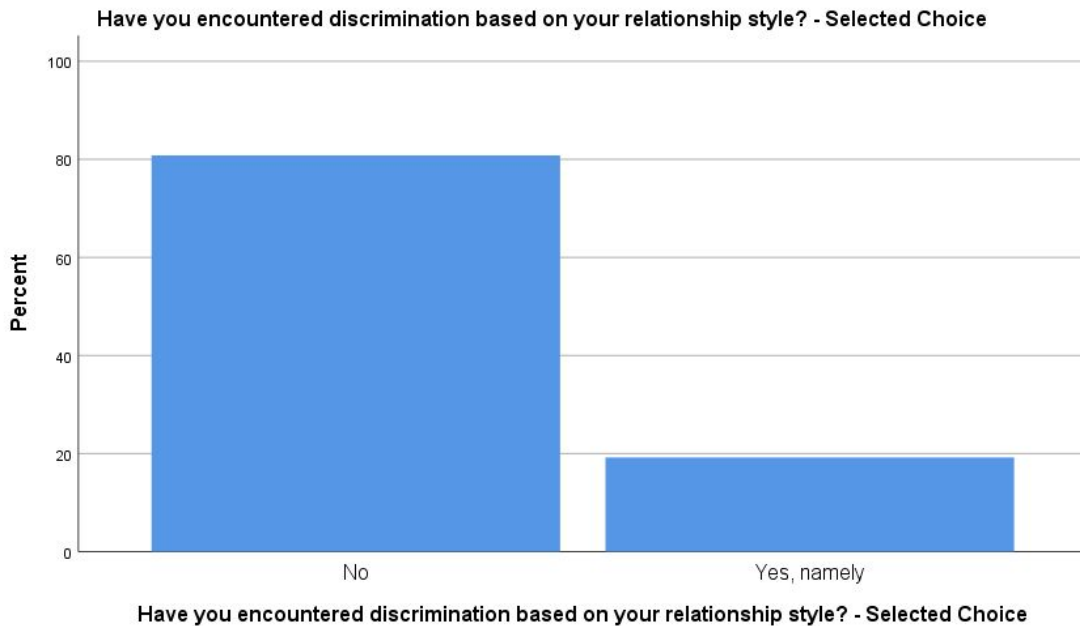
Reacties tegenover openheid gezet

Nog een interessante observatie is dat het merendeel van de respondenten (meer dan 80 procent) zich niet gediscrimineerd voelt op basis van hun relatiestijl (917 respondenten). Dit wijst ook op een redelijk geprivilegieerde groep, wat overeenkomt met eerder onderzoek (zie [theoretisch kader](#)). Zeker aangezien

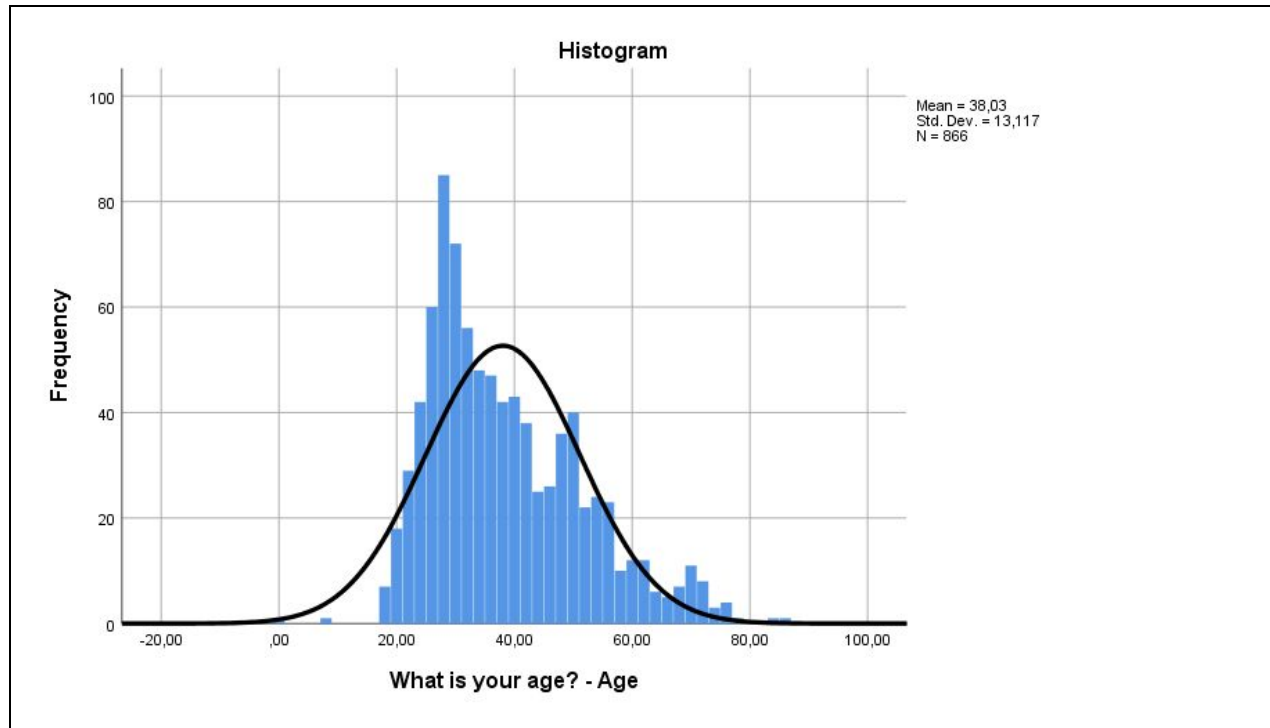

meer dan 60 procent zich ook niet gediscrimineerd voelt op andere gronden. 35 procent van onze respondenten geeft aan discriminatie te hebben ervaren op andere aspecten van hun identiteit. Wij raden ook aan meer onderzoek te doen naar deze groepen. Wel denken we dat het waardevol is om vanuit discriminatie te beginnen dan van gronden waarop mensen worden gediscrimineerd, zoals huidskleur of etniciteit. Dit omdat er nog weinig bekend is over minderheden binnen groepen CNM ([zie theoretisch kader](#)).

Leeftijd, nationaliteit en woonplaats

Leeftijd (866 respondenten)

Als we kijken naar de Nederlandse bevolkingsopbouw in 2019 (CBS) dan is onze steekproef een stuk jonger. De gemiddelde leeftijd van 38 jaar geeft ook een vertekend beeld, omdat er bijna geen respondenten jonger dan 20 zijn. Het is ook logisch dat consensuele non-monogamie pas vanaf bepaalde leeftijd een rol gaat spelen, desondanks is de leeftijd van onze steekproef voornamelijk tussen de 20-40 te vinden.

Bij 50 jaar is nog een lichte piek, maar daarna nemen de respondenten snel af. Dit kan ook te maken hebben met het bereik van het onderzoek. De onderzoekers zijn zelf jong en hebben met name via online wegen het onderzoek verspreid. Het kan dat hierdoor de oudere CNM'ers, tussen de 60-80 jaar minder goed bereikt zijn. De oudste respondent was wel 86!

Kortom, de steekproef valt aanzienlijk jonger uit dan de bevolkingsopbouw, wat aansluit met het beeld van jonge CNM'ers dat soms in de media wordt geschetst (zie [Inleiding](#)).

Nationaliteit (840 respondenten)

780 respondenten gaven aan een Nederlandse nationaliteit te hebben. Dat is ongeveer 93 procent van de steekproef. Er zijn 28 Belgen en 29 respondenten met de Verenigde Staten als nationaliteit. We kunnen hieruit weinig concluderen, behalve dat de resultaten uit dit rapport vooral gelden voor mensen met een Nederlandse nationaliteit. Voor vervolgonderzoek is het belangrijk na te denken over het bereiken van meer verschillende nationaliteiten.

Provincie (799 respondententent)

	Percentage van de steekproef
Noord-Holland	23,5
Zuid-Holland	18,6
Utrecht	16,5
Gelderland	14,6
Brabant	10,9
Overijssel	4,6
Limburg	2,6
Groningen	2,4
Flevoland	2,4
Friesland	1,8
Drenthe	1,3
Zeeland	,4
Bonaire, St. Eustasius of Saba	,1
Aruba, Curaçao of St. Maarten	,3

Bijna een kwart van de respondententent komt uit Noord-Holland (23,5 procent), gevolgd door Zuid-Holland (18,6 procent), Utrecht (16,5 procent), Gelderland (14,6 procent) en Noord-Brabant (10,9 procent). Dit is niet geheel terug te leiden tot het aantal inwonertent van de provincietent. Als Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Holland ('de randstad') bij elkaar opgeteld worden komt men op ongeveer 58 procent. Het netwerk van de onderzoekertent concentreert zich rondom Utrecht en daarna Amsterdam, wat deze resultaten deelt kan verklaren. Desondanks is er een duidelijke geografische spreiding te zien in de respondententent.

Grootte van gemeentent (857 respondententent)

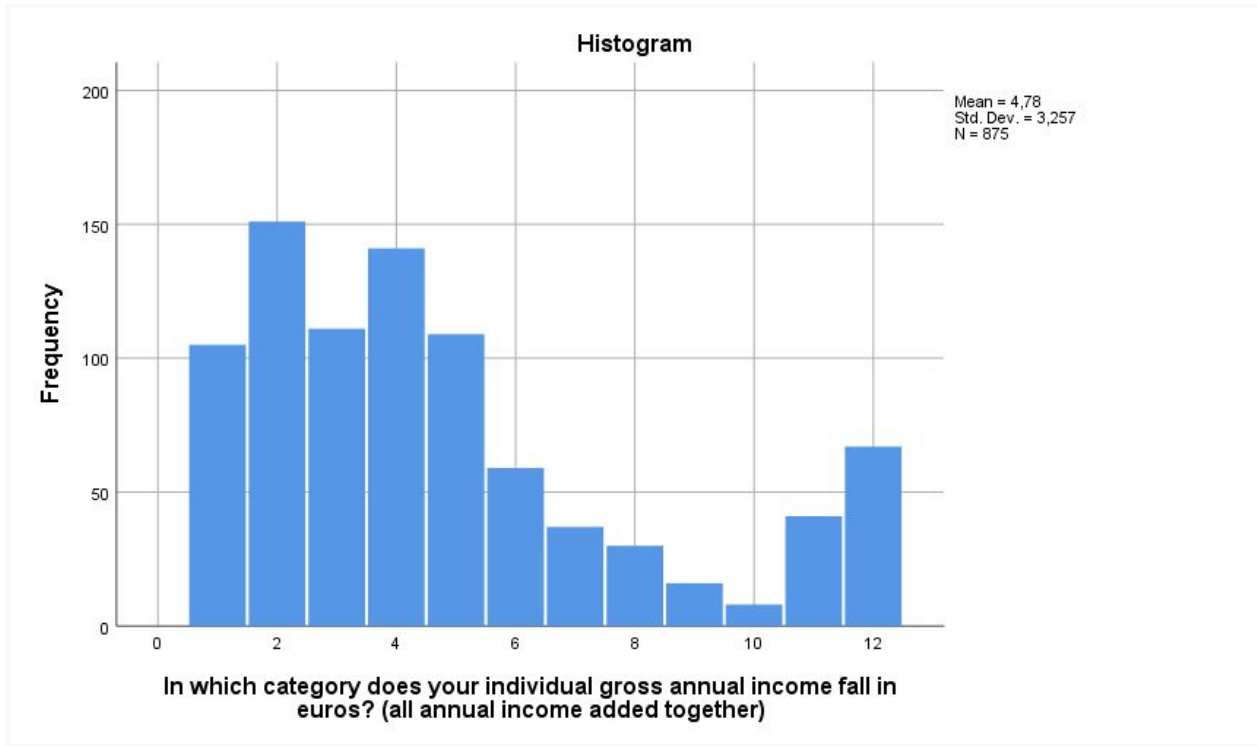
Inwonertal	Percentage van de respondententent
900-75.000	30
75.000 - 150.000	18,4
150.000 - 225.000	17,0
Meer dan 225.000	34,5

34,5 procent van de respondententent komt uit grotere steden met meer dan 225.000 inwonertent: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Eindhoven en Groningen. Het is dan echter opvallend dat 30 procent juist uit kleinere gemeententent komt. Dit is een interessant gegeven, maar er moet rekening mee worden gehouden dat de indeling van de categorieëntent een effect kan hebben.

Wat duidelijk is, is dat de steekproef niet uitslaat naar één categorie. De respondententent wonen met name in grote gemeententent óf kleine gemeententent, minder in de middelgrote gemeententent. Er is duidelijk variatie te zien.

Inkomen, educatie en betaald werk

Inkomen (875 respondenten)

Inkomen

Bruto jaarinkomen	Percentage van de respondenten
0-19,999	29,3
20,000 - 39,999	28,8
40,000 -59,999	19,2
60,000 - 79,999	7,6
80,000 - 99,999	2,7
100,000 +	4,7
I'd rather not say.	7,7

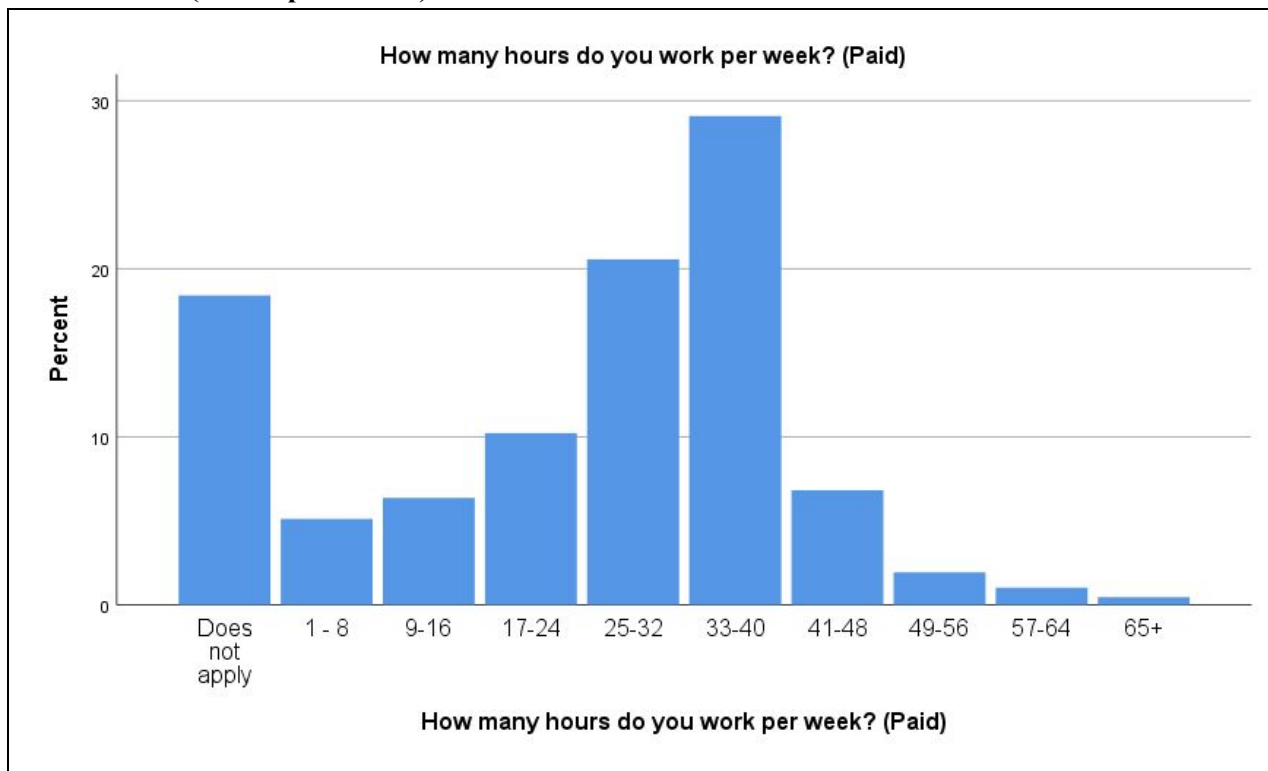
Wat opvalt is dat het merendeel van de respondenten zit boven de 20.000 euro bruto-inkomen per jaar (63 procent), met uitschieters naar de meer dan 100.000 euro per jaar. Bijna 20 procent geeft aan tussen de 40.000 en 60.000 euro te verdienen. 41,9 procent verdient meer dan 40.000 euro bruto per jaar (ruim bovenmodaal, CBS). Dit komt overeen met het beeld van CNM'ers als geprivilegieerde groep (zie [Theoretisch kader](#)). We weten echter niks over de onkosten die de respondenten maken en kunnen weinig concluderen over de reële financiële situatie van respondenten.

Educatie (882 respondenten)

	Percentage
Primair onderwijs	,5
Secundair	15,6
Tertiair	83,9

Het overgrote merendeel van de respondenten geeft aan een tertiaire opleiding te hebben gevolgd: een opleiding op hbo of wo-niveau. De respondenten zijn blijkbaar een goed geschoolde groep. Als we kijken naar het [gemiddelde opleidingsniveau](#) in Nederland, valt dat voor onze steekproef veel hoger uit. Dit komt ook overeen met het beeld uit eerder onderzoek (zie [Theoretisch kader](#)). Wel moet er rekening mee worden gehouden dat onze steekproef niet representatief is voor de populatie (zie [Methode](#)).

Betaald werk (880 respondenten)

Het merendeel van de respondenten die deze vraag hebben ingevuld werkt. Het merendeel van die respondenten valt in 25-40 uren werkweek, met daarvan de meeste in 33-40 uur. Het gemiddelde in onze steekproef is 27,44 uur per week. De gemiddelde werkweek is 31 uur in Nederland (CBS). Onze populatie zit daar dus gemiddeld iets onder. Onze steekproef wijkt desondanks niet ver af van de norm.

Huishouden & Kinderen

Kinderen (887 respondenten)

Nee	60,3 procent
Ja	39,7 procent

Een aanzienlijk groter percentage (60,3 procent) van de respondenten geeft aan geen kinderen te hebben. 39,7 procent geeft aan wel kinderen te hebben. Het merendeel van de steekproef heeft er dus (nog) niet voor gekozen om kinderen te hebben.

Aantal kinderen (349 respondenten¹)

Kinderen	Aantal respondenten	Percentage van de respondenten ²
1	74	21,2
2	171	48,9
3	73	20,9
4	19	5,4
5	6	1,7
6	4	1,2
7	1	0,3
8	1	0,3

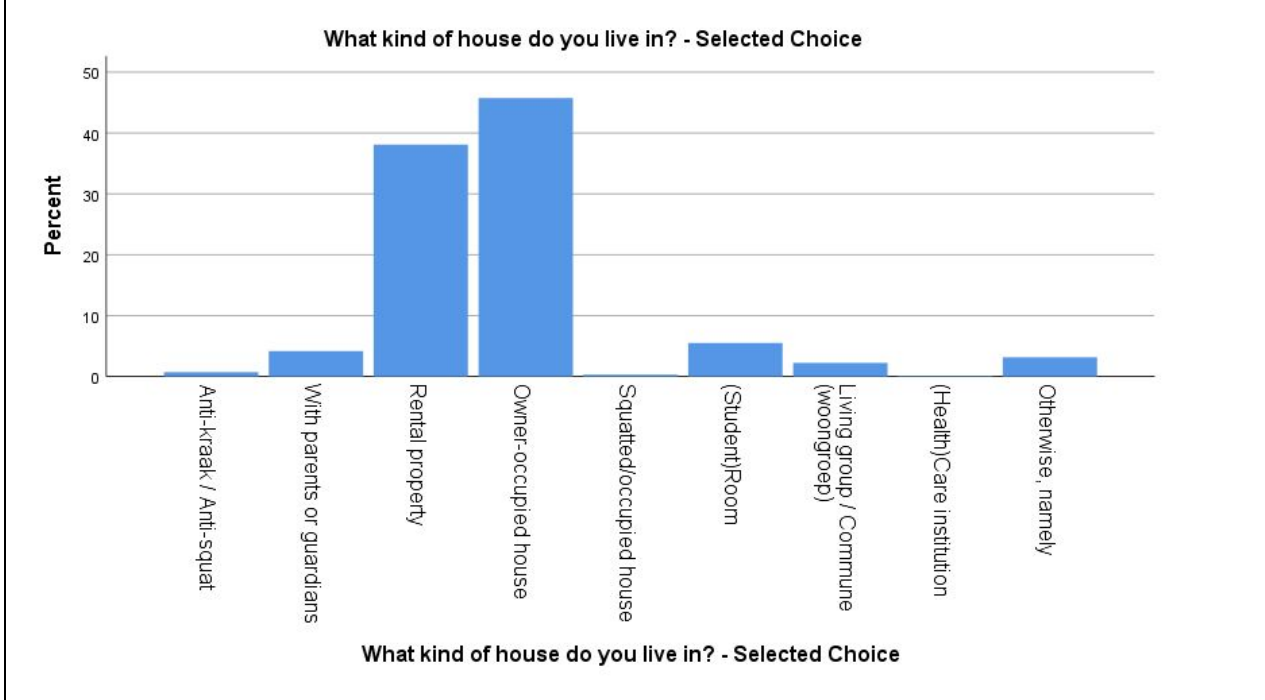
Bijna 50 procent van de respondenten (die deze vraag hebben ingevuld) heeft 2 kinderen, gevolgd door 1 kind (21,2 procent) en 3 kinderen (20,9). Kortom, onze steekproef heeft eerder geen kinderen. Degenen die wel kinderen hebben, hebben er vaak 2 (en anders 1 of 3).

---

¹ (2 outliers met 25 kinderen eruit gehaald).

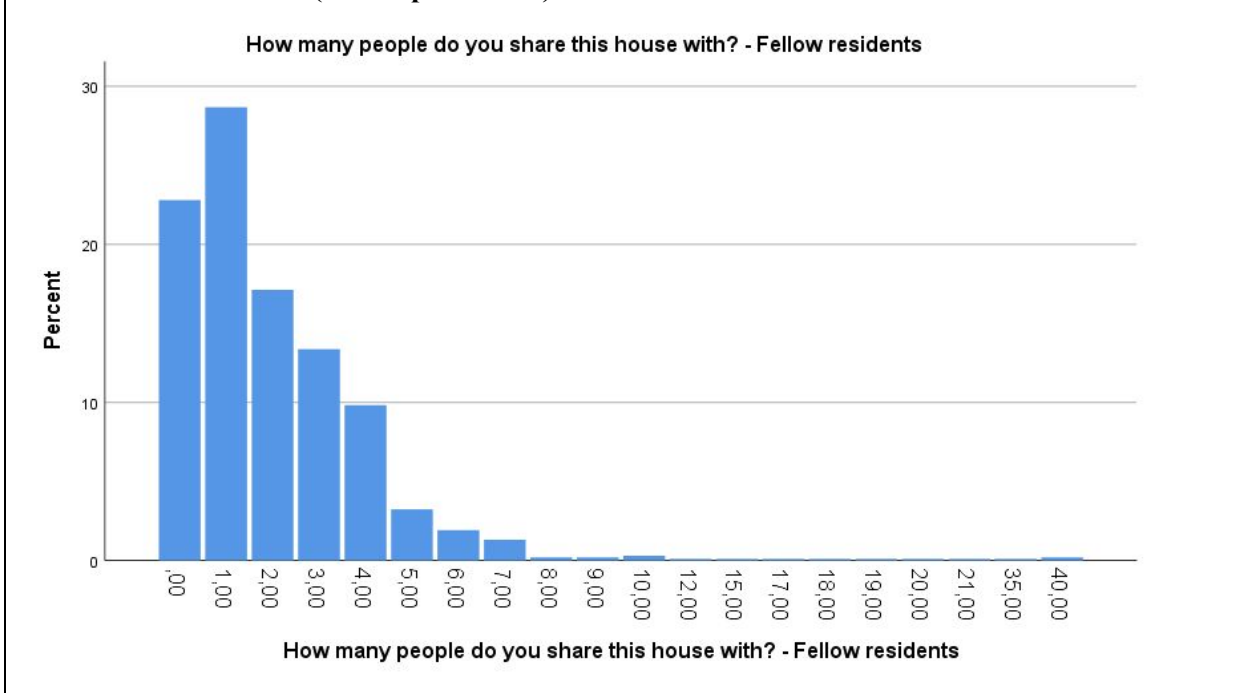
² Het gaat hierbij alleen om de respondenten die antwoord hebben gegeven op deze vraag.

Soort woning (982 respondenten)

Meer dan 40 procent van de respondenten heeft een koophuis. Iets minder dan 40 procent huurt een huis. Samen is dit meer dan 80 procent van de respondenten. Hierbij moet aangetekend worden dat we geen onderscheid hebben gemaakt tussen particuliere en sociale huur, waardoor deze beiden in de categorie 'huur' zitten.

Samenwonen/huisdelen (987 respondenten)

22,8 procent van de respondenten woont alleen. 28,7 deelt het huis met 1 iemand. Met 2 is 17,1 procent. Gevolgd door delen met 3 anderen: 13,4 procent. Daarna delen met 4 (9,8 procent), en tenslotte 5 (3,2 procent). We weten hier niet of het gaat om partners, kinderen, huisgenoten of nog een andere categorie. Er zijn ook uitschieters naar boven (zelfs 40 anderen), dat gaat waarschijnlijk om grotere studentenhuizen, sociale woonprojecten, woongemeenschappen of anti-kraakpanden. Er is variatie te zien in met hoeveel huisgenoten mensen wonen, het merendeel woont echter alleen of met 1 iemand anders.

Religie (909 respondenten)

	Percentage van de respondenten (naar boven afgerond)
Geen geloof	68,8
Christelijk	8,8
Paganisme/heidens	4,8
Boeddhistisch	3,6
Joods	1
Islamitisch	0,2
Hindoeïstisch	0,1
Anders, namelijk	115

Het overgrote merendeel van de respondenten geeft aan geen religie te hebben. Noemenswaardig is dat 8,8 procent van de respondenten aangeeft christelijk te zijn. Wat verder opvalt is dat 4,8 procent aangeeft paganisme aan te hangen en 3,6 procent stelt boeddhist te zijn. Er zijn in mindere mate respondenten die islamitisch, hindoeïstisch of joods zijn. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het bereik van het onderzoek. Trends als secularisme en de opkomst van alternatieve spiritualiteit kunnen hierin meespelen.

Het kan echter ook dat geloof en CNM voor mensen moeilijk samengaan. Om te achterhalen of dergelijke factoren een rol spelen, is echter meer kwalitatief onderzoek nodig en kunnen we ons niet baseren op de resultaten van dit onderzoek.

Bevindingen en Conclusie

In dit hoofdstuk vatten we de bevindingen uit de data-analyse samen en trachten we een antwoord te geven op onze hoofdvraag.

Relaties, openheid en reacties

Er is een grote variatie in de woorden die respondenten gebruiken voor hun relatiestijl. De meest voorkomende termen zijn polyamorie en polygamie³, gevolgd door omschrijvingen die het woord ‘open’ bevatten. Dit toont een variatie in hoe de respondenten hun relatie omschrijven en invullen die uitnodigt tot nader onderzoek naar de dagelijkse praktijken van deze relaties.

Het merendeel van de respondenten geeft aan 1 relatie te hebben, gevolgd door 2 relaties hebben. 15 procent geeft aan 3 relaties te hebben. Wij gaan ervan uit dat dit de mensen zijn met wie respondenten de relatie hebben die zij beschreven in de eerste vraag. Het gaat, daarvan uitgaand, meestal om wat de respondenten ‘polyamoreuze’, ‘polygame’ of ‘open’ relaties noemen. Een groot deel van de respondenten is 10 jaar of korter geleden begonnen met non-monogamie, de meeste 5 jaar of korter geleden. De meerderheid geeft aan hun samenzijn (nog) niet gevierd te hebben.

De meerderheid van de respondenten geeft aan open te zijn over hun relatiestijl. Eénderde is soms open en soms niet open. Slechts een klein deel is (helemaal) niet open over hun relatiestijl. De reacties zijn overwegend positief. Daar komt bij dat het merendeel van de respondenten aangeeft zich niet gediscrimineerd te voelen door hun relatiestijl of op andere gronden. Dit kan te maken hebben met het geprivilegieerde karakter van de steekproef (zie [Theoretisch kader](#)).

Demografie & geografie

Onze steekproef valt jonger (20-40 jaar) uit dan de bevolkingsopbouw. Toch zijn er ook oudere mensen die aan consensuele non-monogamie doen, het is niet een eenzijdig beeld (zoals soms geschetst in de media).

De overgrote meerderheid van de respondenten heeft de Nederlandse nationaliteit. De meeste respondenten wonen in Noord-Holland en Zuid-Holland, gevolgd door Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant (in die volgorde). 34,5 procent van de respondenten woont in grotere steden (meer dan 225.000 inwoners). 30 procent geeft aan in een kleinere gemeente te wonen (minder dan 75.000 inwoners). Er is veel variatie te zien in waar mensen wonen, wat betreft provincie en gemeente-grootte. We kunnen hier niet spreken van een bepaalde trend in de data.

Educatie, werk & inkomen

83,9 procent van de respondenten (die antwoord gaven op deze vraag) geeft aan een opleiding op hbo- of wo-niveau te hebben gevolgd (tertiair). Het gaat dus om een hoog opgeleide groep hier.

---

³ Officieel is het trouwen met meerdere personen (polygamie) verboden in Nederland.

Het merendeel van de respondenten valt in de 25-40 uren werkweek, De gemiddelde werkweek is 31 uur in Nederland (CBS). Onze populatie zit daar gemiddeld iets onder (27,44 uur per week).

Wat opvalt is dat het merendeel van de respondenten zit boven de 20.000 euro bruto-inkomen per jaar (63 procent), met uitschieters naar de meer dan 100.000 euro per jaar. 41,9 procent van de respondenten verdient meer dan 40.000 euro bruto per jaar. Bijna 20 procent geeft tevens aan tussen de 40.000 en 60.000 euro te verdienen. Er is variatie in inkomen, maar het merendeel zit boven de 20.000 euro bruto per jaar.

Algeheel komt dit overeen met het geprivilegieerde beeld dat uit eerdere onderzoeken naar CNM naar voren kwam, maar wat waarschijnlijk ook samenhangt met de selectiemethoden voor de steekproef (zie [Theoretisch kader](#) en [Methode](#)).

Huishouden

40 procent van de steekproef heeft een koophuis. 40 procent woont in een huurhuis. Er is variatie, echter, voor een duidelijker beeld moet er een uitsplitsing worden gemaakt tussen particuliere en sociale huur in vervolgonderzoek. Ook zitten er waarschijnlijk grote verschillen tussen de koophuizen die de respondenten hebben.

Het overgrote merendeel van de steekproef heeft geen kinderen. Wanneer mensen wel kinderen hebben, hebben ze er twee of drie. 22,8 procent van de respondenten woont alleen. 28,7 deelt het huis met 1 iemand. Met 2 is 17,1 procent. Gevolgd door delen met 3 anderen: 13,4 procent. Ook hier is er dus variatie, echter komt delen met 4 of meer mensen wel aanzienlijk minder voor dan 1-2 andere personen.

De meeste respondenten geven aan geen religie te hebben. Wel is er een klein deel dat aangeeft religieus te zijn. De meeste daarvan zijn christelijk. Opvallend zijn ook de kleinere percentages boeddhisten en pagans in onze steekproef.

Conclusie

Wat is nu het antwoord op onze hoofdvraag: *in hoeverre zijn consensueel non-monogamisten in Nederland een homogene groep?* Hiervoor bekijken we of we onze hypothese: *CNM'ers in Nederland zijn een homogene groep* kunnen verwerpen. Kort door de bocht kunnen we stellen dat we deze hypothese, voor nu, kunnen verwerpen. Er zit variatie in de antwoorden die de respondenten geven, en wel zodanig dat we kunnen stellen dat het geen homogene groep is. Er zijn echter wel trends te zien. Kort samengevat zijn dit de volgende:

- Respondenten noemen hun relatie vaak 'poly- amoreus' of '-gaam, en anders 'open'.
- De meeste respondenten hebben 1 of 2 relaties en hun samenzijn niet gevierd.
- De meeste respondenten zijn 5 jaar of korter geleden begonnen aan consensuele non-monogamie.
- De meeste mensen zijn open over hun relatiestijl, de reacties zijn overwegend positief en respondenten voelen zich meestal niet gediscrimineerd (door hun relatiestijl of op andere gronden).
- Het grootste deel van de steekproef is jong, tussen de 20-40 jaar oud.
- De meeste respondenten wonen in Noord- en Zuid-Holland, gevolgd door Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant (in die volgorde).

- Ongeveer één derde woont in grotere steden (meer dan 225.000 inwoners). Eén derde woont in kleinere gemeenten (minder dan 75.000 inwoners). De rest zit daartussenin.
- Het overgrote merendeel heeft de Nederlandse nationaliteit.
- De respondenten vormen een hoog opgeleide groep en werken gemiddeld bijna 28 uur per week. Het merendeel van de respondenten werkt.
- Het merendeel van de respondenten verdient meer dan 20.000 euro bruto per jaar. 41,9 procent verdient meer dan 40.000 bruto per jaar.
- 40 procent van de respondenten heeft een koophuis, 40 procent huurt een huis.
- Het overgrote merendeel van de respondenten heeft geen kinderen. Wanneer wel, vaak 1 of 2 kinderen. De meeste respondenten wonen alleen, of delen hun huis met 1 iemand anders.
- De meeste respondenten zijn niet religieus.

Wanneer er in vervolgonderzoek een representatievere steekproef wordt genomen die getest is op generaliseerbaarheid, in de vraagstelling wordt gelet wordt op mogelijke significantie en een meer diepgravende statistische analyse wordt gedaan kan het goed zijn dat deze trends onderbouwd worden. Het kan echter ook dat er meer variatie blijkt te zijn dan wij hebben gevonden, omdat onze steekproef waarschijnlijk veel bias bevat. In eerder onderzoek is ook aangetoond dat het eenzijdige geprivilegieerde beeld naar voren kwam door het selectie-effect van de steekproef en dus niet representatief is voor de algehele populatie van CNM'ers en polyamoristen (zie Theoretisch kader en Methode).

Reflectie

Uiteraard kan er veel opgemerkt worden aan dit onderzoek, desondanks zijn we trots en tevreden met het resultaat. De survey werd snel veel vaker ingevuld dan we hadden verwacht en dat was dan ook een reden het schrijven van dit rapport langer op zich heeft laten wachten. Hierin hadden we ook te maken met de vrijwilligheid van het project

Achteraf hadden het onszelf wellicht makkelijker kunnen maken door vragen meer gesloten te houden en te versimpelen, zodat de analyse makkelijker en meerzeggend had kunnen zijn. Wij hebben de voorkeur gegeven aan een meer open benadering, omdat dat beter past bij dit onderzoek en ruimte geeft aan de variatie binnen de populatie. We wilden ook in dit rapport extra zorgvuldig zijn in onze bevindingen en formuleringen.

Desalniettemin, adviseren wij kwantitatief vervolgonderzoek te richten op afgebakende antwoordcategorieën en gesloten vragen, zodat diepgravende statistische analyse kan plaatsvinden. Daarbij raden we aan om ook kwalitatief onderzoek te doen naar CNM'ers levens en gedrag zodat beide onderzoeken elkaar kunnen aanvullen.

Wat betreft de data van dit onderzoek: deze kan zeker nog diepgravender onder de statistische loep worden genomen voor bivariate en multi-variate analyse. Daarnaast is er nog een hoop kwalitatieve data beschikbaar geworden door deze survey. Deze data kan gecodeerd worden en kwantitatief geanalyseerd, of puur kwalitatief. Een gerichte analyse van een cluster kwalitatieve vragen kan een

waardevolle volgende stap zijn. Tenslotte is het een goed plan om aan de hand van de kwalitatieve antwoorden diepte-interviews of focusgroepen te ondernemen om de consensuele non-monogamisten in Nederland beter te leren kennen.

Bibliografie

Field, Andy. 2009. *Discovering statistics: Using SPSS*. Londen: Sage, 3e editie.

Bryman, Alan 2012. *Social research methods*. Oxford: Oxford University Press, 4e editie.

Klesse, Christian. 2011. "Notions of love in polyamory: Elements in a discourse on multiple loving." *Laboratorium 3*, 2: 4-25.

Middleton, Jemma. 2018. <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/65031/Middleton%2c%20Jemma-s1119435-MA%20Thesis%20CAOS-2018.pdf?sequence=1>.

Middleton, Jemma. 2018. "Labels and expectations for polyamorists." *LOVA* 39: 7-27.

Rubin, J. D., A. C. Moors, J. L. Matsick, A. Ziegler & T. D. Conley. 2014. "On the margins: Considering diversity among consensually non-monogamous relationships" *Journal für Psychologie* 22, 1: 19-37.

SCP. 2018. <https://digitaal.scp.nl/ssn2018/onderwijs/>.

Sheff, Elisabeth & Megan M. Hammers (2011) "The privilege of perversities: race, class and education among polyamorists and kinksters" *Psychology and Sexuality* 2-3: 198-223.

Sheff, Elisabeth & Corie J. Tesene. 2015. "Consensual non-monogamies in industrialised nations in *Handbook of the sociology of sexualities*", edited by John DeLamater, and Rebecca F. Plante, Springer. ProQuest Ebook Central, 223-241.

SPN. 2020. <http://www.polyamorie.nl/in-de-media/>.